

Рецензія

рецензента доктора педагогічних наук, професора кафедри музичного мистецтва та хореографії Сбітневої Людмили Миколаївни

на дисертацію Мороз Яни Едуардівни

«Науково-педагогічна спадщина Бориса Коротяєва»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Полтава, 2023.

Модернізація сучасної системи освіти України, яка сьогодні переживає трансформаційні зміни, інтеграція держави у світовий освітній простір та перехід на новий якісний рівень вищої школи зумовлюють необхідність пошуку нових підходів до сучасної освітньої політики. Особливе значення в розв'язанні цього стратегічного питання займає не тільки впровадження новітніх технологій та інноваційних підходів до організації освітнього процесу, а й ретельне вивчення педагогічних надбань минулого, осмислення і переосмислення історико-педагогічного досвіду. В усі епохи відбувається персоніфікація педагогічної думки. Персоніфікація історії освіти розширює, поглиблює царину української педагогічної думки через дослідження феноменів і фактів, які раніше не вивчались. Значна частина наукових біографій учених уперше стає об'єктом творчих наукових історико-педагогічних рефлексій. У творчій біографії педагогів відображено основні тенденції розвитку педагогічної теорії і практики того періоду, коли вони творили, подано критичний аналіз минулого й накреслено перспективи розвитку в майбутньому. Вивчення освітньої діяльності й педагогічної спадщини визначних педагогів минулого ми розглядаємо як джерело дослідження розвитку педагогічної науки і практики.

У педагогічно-творчій біографії кожного відомого педагога, безперечно, відображено не тільки основні тенденції розвитку педагогічної теорії і практики періоду, коли вони творили, але й простежується критичний аналіз минулого, накреслюється перспективи розвитку педагогічної науки в

майбутньому. Не викликає сумнівів, що вивчення педагогічної спадщини провідних вчених України буде сприяти у майбутньому формуванню засад для якісної професійної підготовки майбутніх педагогів.

Тому, дослідження професійного доробку відомого вченого, доктора педагогічних наук, професора Бориса Коротяєва, в контексті розвитку сучасної освіти (кінець ХХ ст.), є незаперечно актуальним.

Мороз Я.Е., яка дотримувалася вимог до викладу і оформлення дисертації, змогла побудувати логічну структуру дослідження та висвітлити усі аспекти представленої проблеми. У дослідженні ґрунтовно розкрито категоріально-понятійний апарат. Авторка дисертаційної роботи простежує науково-педагогічну діяльність Бориса Коротяєва, життєвий та шлях провідного викладача і науковця, відтворює стан науково-педагогічних пошуків у другій половині ХХ століття.

У першому розділі «Становлення особистості Бориса Коротяєва як видатного українського педагога» авторкою репрезентовано історіографію досліджень та чинники формування професійного світогляду Бориса Коротяєва (особистісні, політичні, науково-освітні), нею схарактеризовано життєвий шлях та періодизація освітньої діяльності Бориса Коротяєва (1947 – 1964 рр. – період здобуття фахових знань і першого професійного досвіду; 1964 – 1990 рр. – період науково-педагогічного становлення (перехід до вищої школи); 1991– 2019 рр. – період розквіту науково-педагогічної діяльності).

Завдяки глибокому аналізу досліджуваних джерел Мороз Я.Е. з'ясовано позиції Бориса Коротяєва щодо видатних педагогів, які мали вплив на формування його науково-педагогічного світогляду та здійснено систематизацію науково-педагогічної спадщини Бориса Коротяєва. Представлено аналітичний огляд найбільш важливих науково-педагогічних праць Бориса Івановича Коротяєва («Педагогіка у запитаннях, відповідях та прогностичних очікуваннях», «Освітній простір: очікування та виклики часу й життя», «Педагогічна філософія», «Погляд в майбутнє вищої педагогічної освіти з позиції педагогічної філософії» та ін.).

У другому розділі «Освітня діяльність Бориса Коротяєва в контексті його педагогічних поглядів» дисертанткою Мороз Я.Е. досліджується освітня діяльність Бориса Коротяєва в контексті його педагогічних поглядів, також виділено його позиції щодо педагогічної творчості як підґрунтя освітнього процесу, з'ясовано методи творчої пізнавальної діяльності, феномен самості та самостійної роботи учнівської та студентської молоді, концепції гнучких педагогічних технологій навчання, педагогічної філософії тощо. Авторкою схарактеризовано досвід роботи Слов'янського педагогічного інституту щодо впровадження концептуальних ідей Бориса Коротяєва в контексті реалізації ідей організації та інтенсифікації навчально-виховного процесу у процесі професійної підготовки майбутніх учителів. Мороз Я.Е. висвітлено наукові здобутки учнів Бориса Коротяєва (В. Андросюк, С. Головка, О. Гохберг, О. Кошелева, Н. Ляшова, М. Мірошніченко, Р. Олійник, В. Прудський, В. Сарієнко, В. Топольський та ін.) щодо впровадження концептуальних положень концепції гнучких педагогічних технологій в освітньому процесі закладів середньої та вищої школи. Дослідниця впевнена, що педагогічна постать Бориса Коротяєва впливала на позиції сучасних вітчизняних науковців у площині розвитку ідей щодо педагогічної творчості, зокрема в контексті сучасних положень концепції Нової української школи.

У третьому розділі «Теоретико-філософські ідеї Бориса Коротяєва» дисертанткою досліджено розвиток педагогічних поглядів Бориса Коротяєва на освітні процеси з початку 2000-х років, теорію педагогічної філософії. Дисертантка акцентує увагу на новаторських задумах книг: «Новий психолого-педагогічний проект виховно-навчального процесу» (у співавторстві з В.Третьяченко), «Педагогічна філософія» (співавтори – В. Курило, С. Савченко) та ін. Авторкою наголошено про актуальність для сучасної педагогічної теорії та практики створення освітнього середовища, яке відповідно до позицій Бориса Коротяєва є середовищем, де буде забезпечено гармонійний розвиток усіх головних аспектів особистості а саме: інтелектуальний і моральний, зокрема фізичний, трудовий та естетичний.

Дослідниця наголошує про можливості використання науково-педагогічної спадщини Бориса Коротяєва в умовах вітчизняної педагогічної теорії і практики. Мороз Я. Е. доведено, що педагогічні ідеї Бориса Коротяєва не втрачають своєї значущості в сучасних умовах модернізації освіти України та знаходять своє практичне втілення у роботі окремих вчителів та у процесі викладання циклів дисциплін у закладах освіти різного типу.

Робота завершується розгорнутими й структурованими висновками, що відповідають поставленим завданням, є послідовними та відображають усі аспекти проведеного наукового пошуку.

Беззаперечними перевагами дисертаційної роботи можна визнати той факт, що чітко визначені об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження, а також широка апробація його матеріалів на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях.

Обґрунтованість наукових положень, їх достовірність та новизна дисертаційного дослідження Мороз Я. Е. зумовлені логікою викладу матеріалу та акцентуванням уваги на питаннях педагогічної спадщини Бориса Коротяєва.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: *вперше* у вітчизняній історико-педагогічній науці цілісно проаналізовано та систематизовано педагогічну спадщину Бориса Коротяєва, з'ясовано основні передумови й чинники, які вплинули на формування науково-педагогічного світогляду педагога (особистісні, політичні, науково-освітні), розроблено періодизацію освітньої діяльності Бориса Коротяєва (I період (1947 – 1964) – професійного самовизначення, II період (1964-1990 рр.) – науково-педагогічного становлення, III період (1991-2019 рр.) – активна науково-педагогічна діяльність вченого); всебічно розкрито освітню діяльність Бориса; *уточнено* біографічні відомості про життя й наукову діяльність Бориса Коротяєва; *набули подальшого розвитку* наукові уявлення щодо таких понять, як «теорія педагогічної філософії», «вільний освітній простір», «мета освіти», «мета виховання», теорії педагогічної філософії

Бориса Коротяєва, висвітлення ідей щодо питань дидактики в сучасному освітньому процесі.

Практичне значення: аналіз дисертаційної роботи впевнює в тому, що матеріали дослідження (біографічні та фактичні дані, періодизація освітньої діяльності, науково-педагогічний доробок Бориса Коротяєва, систематизована науково-педагогічна спадщина) можуть бути творчо адаптовані з метою вдосконалення сучасного освітнього процесу в Україні.

Також основні результати та висновки наукового дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів освіти різного рівня, в процесі підготовки навчально-методичного забезпечення викладання педагогічних дисциплін, у написанні курсових, дипломних, кваліфікаційних робіт із педагогіки.

Високий рівень дисертаційної роботи, осмисленість її завдань та ґрунтовність проведеного дослідження забезпечує ґрунтовна джерельна база дослідження. Обсяг проведеної пошукової роботи, глибина аналізу різноманітних джерел засвідчують достовірність отриманих автором результатів дисертації та вірогідність її наукових висновків та рекомендацій.

Підкреслимо також і той очевидний факт, що результати опанованого дослідження знайшли широке публічне висвітлення: Мороз Я.Е. опубліковано в 9 публікаціях (8 одноосібних), з них 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 публікація у міжнародному виданні, 4 статті апробаційного характеру.

Високо оцінюючи дослідження Мороз Я.Е., вважаємо за необхідне висловити кілька зауваг і побажань, а саме:

1. У першому розділі дисертаційної роботи подано періодизацію освітньої діяльності Бориса Коротяєва. Видається, що для більшої переконливості можна було б глибше розкрити деякі біографічні дані, пов'язані з першим періодом освітньої діяльності українського педагога.

2. На нашу думку, більш детального розкриття потребують погляди Бориса Коротяєва на організаційно-управлінські засади розвитку системи освіти.

3. Авторці доцільно було б надати більш критичної оцінки та реального бачення на деякі занадто ідеалізовані ідеї вченого.

4. Дисертація має окремі недоліки стилістичного і редакційного характеру.

ВИСНОВОК

Отже, вважаємо, що дисертація Мороз Я.Е. «**Науково-педагогічна спадщина Бориса Коротяєва**» є самостійним, завершеним дослідженням актуальної проблеми, що становить теоретичний інтерес і має практичне значення. Дослідження відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її авторка Мороз Яна Едуардівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії.

Рецензент

доктор педагогічних наук,
професор кафедри
музичного мистецтва та хореографії,
Інституту культури та мистецтв
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка

Л. М. Сбітнева

Л. М. Сбітнева

Підпис *Сбітневої Людмили*
Засвідчую
Начальник відділу кадрів *Людмила Сбітнева*
ДЗ "Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка"

